

Ensimmäisen infinitiivin perusmuoto subjektina, objektina, attribuuttina

Ensimmäisellä infinitiivillä on kaksi muotoa, perusmuoto ja translatiivi. Perusmuodossa on pelkkä ensimmäisen infinitiivin tunnus, translatiivissa on tunnuksen perässä translatiivin sijapäätte *-kse* ynnä omistusliite. Perusmuotoa käytetään **hakusanana** suomen sanakirjoissa.

PERUSMUOTO	<i>sanoa</i>
TRANSLATIIVI	<i>sanoakseni</i>

Infinitiivin tunnukset

Ensimmäisellä infinitiivillä on seuraavanlaiset tunnukset:

-A	-dA	-tA	-lA -rA -nA
<i>osta+ta</i>	<i>saa+da</i>	<i>juos+ta</i>	<i>tul+la</i>
<i>sano+ta</i>	<i>tuo+da</i>	<i>nous+ta</i>	<i>pur+ra</i>
<i>vetä+ä</i>	<i>vie+dä</i>	<i>väris+tä</i>	<i>men+nä</i>

Tunnus *-A* (*-a* tai *-ä*) on lyhyen vokaalin perässä ja tunnus *-dA* pitkän vokaalin tai diftongin perässä. Tunnus *-tA* on konsonanttivartalon *s:n* perässä ja tunnukset *-lA*, *-rA*, *-nA* ovat *l:n*, *r:n* ja *n:n* perässä.

Ns. **supistumaverbien** suhteen on epäselvää, miten infinitiivi olisi segmentoitava, esim.

vasta+ta ~ *vastat+ta*
hypä+ttä ~ *hypät+tä*

Supistumaverbeiksi sanotaan kaksi- tai kolmitavuisia verbejä, joiden vartalo päättyy pitkään vokaaliin tai vokaaliyhtymään, jonka jälkimmäinen vokaali on *A*, esim. *pelkää+n*, *putoa+n*. Intuitiivisesti edellinen jako (*vasta+ta*) saattaisi olla luontevampi. Historiallisesti näihin muotoihin on kuulunut geminaatta-*t*, joka on sittemmin lyhentynyt: **vastat+tak*.

Infinitiivi subjektina

Vaikka tavallinen subjektin määritelmä ei kata infinitiivejä, eräissä tapauksissa voidaan silti katsoa, että ensimmäisen infinitiivin muodostama rakenne toimii subjektina, samoin objektina ja attribuuttina. Esim. seuraavissa lauseissa infinitiivirakenne toimii siinä roolissa, jossa nominatiivisubjekti toimisi:

Minua (objekti) *nolotti kertoa asia hänelle* (subjekti).
Vrt. *Tilanne nolotti minua*.
Oli yllätys (predikatiivi) *kuulla sellainen uutinen* (subjekti).
Vrt. *Tieto oli yllätys*.

Infinitiivit ovat sikäli epätyypillisiä subjekteja, että niitä ei koske nominatiivin ja partitiivin sijavaihtelu ja ne yleensä sijaitsevat verbin jäljessä. Rinnasteiset infinitiivisubjektit eivät myöskään aiheuta verbikongruenssia kuten yleensä rinnasteiset nominisubjektit, esim.

Oli mukava käydä teillä ja tutustua taloonne.
Vrt. *Talo ja sen asukkaat olivat mukavia*.

Infinitiivi objektina

Objektina olevia infinitiivirakenteita on kahta päätyyppiä sen mukaan, onko infinitiivillä sama vai eri tekijäsubjekti kuin hallitsevalla finiittiverbillä. Esimerkkejä **samasubjektisista** infinitiivirakenteista:

*Mies alkoi **sahata puuta**.*
*Pidin parhaana **myydä auton**.*
*Tyttö otti tavaksi **voimistella aamuisin**.*

Riippuu tietysti näkökulmasta, halutaanko edellisten esimerkkien infinitiivit jäsentää objekteiksi. Varsinkin ensimmäisessä esimerkissä infinitiivi on helppo katsoa pelkästään predikaattina toimivan verbiketjun osaksi (*alkoi sahata*).

Kun objektina toimivalla infinitiivirakenteella on eri subjekti kuin hallitsevalla verbillä, infinitiivirakenteen subjekti on genetiivissä. Hallitsevana verbinä esiintyvät verbit *antaa, käskeä, sallia* ja *suoda*. Rakenteet ovat ns. **permissiivisiä** lauseenvastikkeita. Esim.

*Hallitus antoi **asian raueta**.*
*Jeesus salli **lasten tulla luoksensa**.*
*Poliisi käski **kuljettajan nousta autosta**.*

Infinitiivi attribuuttina

Attribuuttina toimivat infinitiivit liittyvät vain eräisiin abstrakteihin pääsanasubstantiiveihin, joilla on usein >johtosuhde johonkin verbiin. Tällaisia pääsanoja ovat esim. *aikomus, halu, tilaisuus, kunnia*:

*Minulla oli aikomus **anoa**, halu **ryhtyä johonkin**, tilaisuus **puhua**, kunnia **vastaanottaa lähetystä**.*

Toinen infinitiivi ajan ja tavan adverbialina

Toinen infinitiivi esiintyy kahdessa sijassa: **inessiivi** ilmaisee aikaa ja **instruktiivi** tapaa. Inessiivi on yleinen, instruktiivi harvinaisempi. Inessiivi esiintyy myös passiivissa. Toinen infinitiivi muodostuu siten, että ensimmäisen infinitiivin tunnuksen **-A** muuttuu **-e**:ksi. Tunnuksen perässä ovat sijapäätteet. Esim.

INESSIIVI *sano**essa**, sanot**ta**essa* (passiivi)
INSTRUKTIIVI *sano**e**n*

Temporaalinen lauseenvastike

Temporaaliset lauseenvastikkeet eli temporaalirakenteet vastaavat **aikaa** ilmaisevia *kun*-lauseita. Niitä on kahta tyyppiä sen mukaan, onko lauseenvastikkeen tapahtuma-aika sama vai varhempi kuin hallitsevan lauseen tapahtuma-aika. Kun temporaalisen lauseenvastikkeen tapahtuma-aika on sama kuin hallitsevan lauseen, lauseenvastikkeen **predikaattina** on 2. infinitiivin inessiivi. Kun lauseenvastikkeen tapahtuma-aika on varhempi kuin hallitsevan lauseen, rakenteen predikaattina on passiivin 2. partisii-pin partitiivi.

*Se tapahtui **hänen tullessaan kotiin**.* (samanaikainen)
Vrt. — — *kun hän tuli kotiin.*
*Tein sen **hänen tultuaan kotiin**.* (varhempi)
Vrt. — — *kun hän oli tullut kotiin.*

Temporaalisen lauseenvastikkeen **subjekti** on yleensä genetiivissä. Persoonapronominin genetiivin jälkeen lauseenvastikkeen predikaatti on omistusliitteinen. Esim.

*Sepon ollessa matkoilla Eeva hoitaa asioita.
Meidän tullessamme alkoi sataa.*

Jos lauseenvastikkeen subjektilla on sama tarkoite kuin hallitsevan lauseen subjektilla, lauseenvastikkeessa on pelkästään predikaattiin liittyvä **omistusliite** osoittamassa tekijää, esim.

Lapsi riemastui saadessaan lahjan.

Passiivisen kun-lauseen vastikkeena käytetään passiivin 2. infinitiivin inessiiviä, esim.

Helsinkiin tullessa satoi lunta.

Modaalinen lauseenvastike

Modaaliseksi lauseenvastikkeiksi on nimitetty seuraavanlaisia rakenteita, jotka vastaavat tekemisen **tapaa** ilmaisevia *siten että, niin että* -lauseita. Rakenteen **predikaattina** on 2. infinitiivin instruktiivi. Erillinen **subjekti** on genetiivissä; persoonapronominin genetiivin jälkeen predikaatti on omistusliitteinen. Esim.

*Tyttö nauroi kaikkien nähden.
Minä en puhu enää sinun kuullesi.*

Tätä rakennetyyppiä, jossa on erillinen subjekti, käytetään nykykielessä lähinnä vain esimerkkien kaltaisissa vakiintuneissa sanonnoissa. Seuraavalla tavalla käytetyt 2. infinitiivin instruktiivit on haluttu sulkea varsinaisten lauseenvastikkeiden ulkopuolelle, koska alisteisella lauseella ja hallitsevalla lauseella on yhteinen subjekti (*mies, tyttö, lapsi*), esim.

*Mies kulki horjuen.
Tyttö astui ujustellen sisään.
Lapsi tuli itkien kotiin.*

Status-lauseenvastike

Status-lauseenvastikkeiksi on nimitetty seuraavanlaisia rakenteita, jotka samoin kuin modaalinen lauseenvastike ovat korvattavissa lähinnä tekemisen tapaa osoittavilla *siten että, niin että* -lauseilla. Rakenteen subjekti ei kuitenkaan ole genetiivissä, vaan se on nominatiivissa (siitä johtuu rinnakkaisnimitys **irrationaalinen nominatiivi**). Esim.

*Poika odotti sydän pamppaillen.
Hevonen nelisti kaviot kipinöitä iskien.*

Kolmas infinitiivi tavan sekä paikan ja suunnan adverbialina

Kolmannen infinitiivin tunnus on **-mA**. Nykykielessä tämä infinitiivi esiintyy vain aktiivisena ja viidessä sijassa. Inessiivi ilmaisee perusmerkityksessään paikkaa, elatiivi ja illatiivi suuntaa sekä adessiivi ja abessiivi tapaa. Esim.

INESSIIVI *sanoma**ssa***
ELATIIVI *sanoma**sta***

ILLATIIVI	<i>sanomaan</i>
ADESSIIVI	<i>sanomalla</i>
ABESSIIVI	<i>sanomatta</i>

Vanhemmasta kielestä tunnetaan myös 3. infinitiivin **instruktiivi**, joka esiintyy passiivisenakin, esim.

*Meidän pitää **kunnioittaman** esivaltaa.*
*Lakia ei pidä **rikottaman**.* (passiivi)

Tavan adverbialit

3. infinitiivin **abessiivi** on tavan adverbialina 2. infinitiivin instruktiivin kielteinen vastine, esim.

*Tyttö poistui **kenenkään näkemättä**.*

*Mies kulki **horjumatta**.*
*Mies tarttui lasiin **käsi vapisematta**.* (harvinainen)

3. infinitiivin **adessiivi** ilmaisee tekemisen välineeksi tai tavaksi, esim.

*Voitin miljoonan **veikkaamalla**.*
*Kieliä oppii parhaiten **puhumalla**.*

Paikan adverbialit

3. infinitiivin **inessiivi** on perusmerkityksessään paikan adverbialia, esim.

*Lapset ovat ulkona **leikkimässä**.*
*Aikuiset istuvat jo **syömässä**.*

Suunnan adverbialit

3. infinitiivin **elatiivi** ja **illatiivi** ovat suunnan adverbialeja. Elatiivi ilmaisee yleensä tulemistä joltain tekemästä, illatiivi ilmaisee menemistä joltain tekemään. Esim.

*Naiset tulivat **saunomasta**.*
*Mene **katsomaan**, tuliko posti.*

Neljäs infinitiivi ilmaisemassa välttämättömyyttä sekä jatkuvaa tekemistä

Neljännän infinitiivin tunnus on **-minen**. Se esiintyy nominatiivissa ja partitiivissa eräissä sanontatavoissa, esim.

NOMINATIIVI	(on ~ käy)	<i>sanominen</i>
PARTITIIVI	(ei ole)	<i>sanomista</i>

Neljännestä infinitiivistä on pidettävä erillään *-minen*-johtimella muodostetut teonnimet, **verbaalisubstantiivit**, esim. *tekeminen, käveleminen, eläminen*. Näitä ei lueta verbien nominaalimuotoihin, koska ne taipuvat kaikissa sijoissa ja voivat saada mitä tahansa substantiivin määritteitä.

Rakenne *on ~ käy tekeminen*

4. infinitiivin **nominatiivi** ilmaisee, mitä on tehtävä tai sopii tehdä, **partitiivi** ilmaisee, mitä ei pidä tehdä. Tyyppiä on pidetty yhtenä **nesessiivisten** eli pakkoa tai välttämättömyyttä ilmaisevien rakenteiden lajina. Se on nykykielessä harvinainen. Esim.

Sinun on nyt lähteminen.

Tietoon käy luottaminen.

Sinne ei ole menemistä.

Rakenne *tekee tekemistään*

4. infinitiivin omistusliitteiset partitiivimuodot ilmaisevat myös jatkuvaa tekemistä, esim.

Kello käy käymistään.

Myrsky yltyi yltymistään.

Ns. 5. infinitiivi

Viidenneksi infinitiiviksi on sanottu *olla tekemäisillään* -rakennetta. Rakenteen perusosana on omistusliitteellinen 3. infinitiivin deminutiivijohdos. Se ilmaisee lähellä toteutumistaan olevaa tekemistä, esim.

Lapsi oli putoamisillaan pöydältä.

Olin nääntymäisilläni nälkään.